

Perspektivy a trendy oboru knihovnictví

Jaké budou knihovny za 30 let?

3.11.2014

České Budějovice

Vít Richter

Národní knihovna ČR

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Hlavní témata

- ❑ Vliv ICT na činnost knihoven

 - IFLA Trend Report 2013

- ❑ Budou lidé číst? Co budou číst?

- ❑ Knižní trh

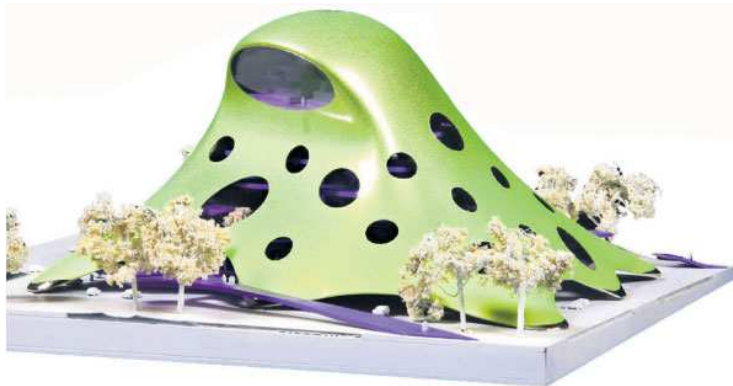
- ❑ Budou lidé chodit do knihoven?

- ❑ Priority pro budoucí rozvoj

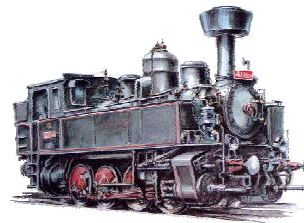
- ❑ Pracovníci knihoven a jejich kompetence

Dva scénáře budoucího rozvoje knihoven

❑ Knihovny si i v budoucnu zachovají své významné místo v oblasti vzdělávání, uchování a zpřístupnění informací i pro volnočasové aktivity

❑ Knihovny se stanou zbytečnou institucí, zaniknou jako telefonní budky nebo budou pouhou raritou

Který scénář je správný?

Který je pravděpodobnější?

Jaké budou knihovny za 30 let?

Jaké budou knihovny v roce 2044?

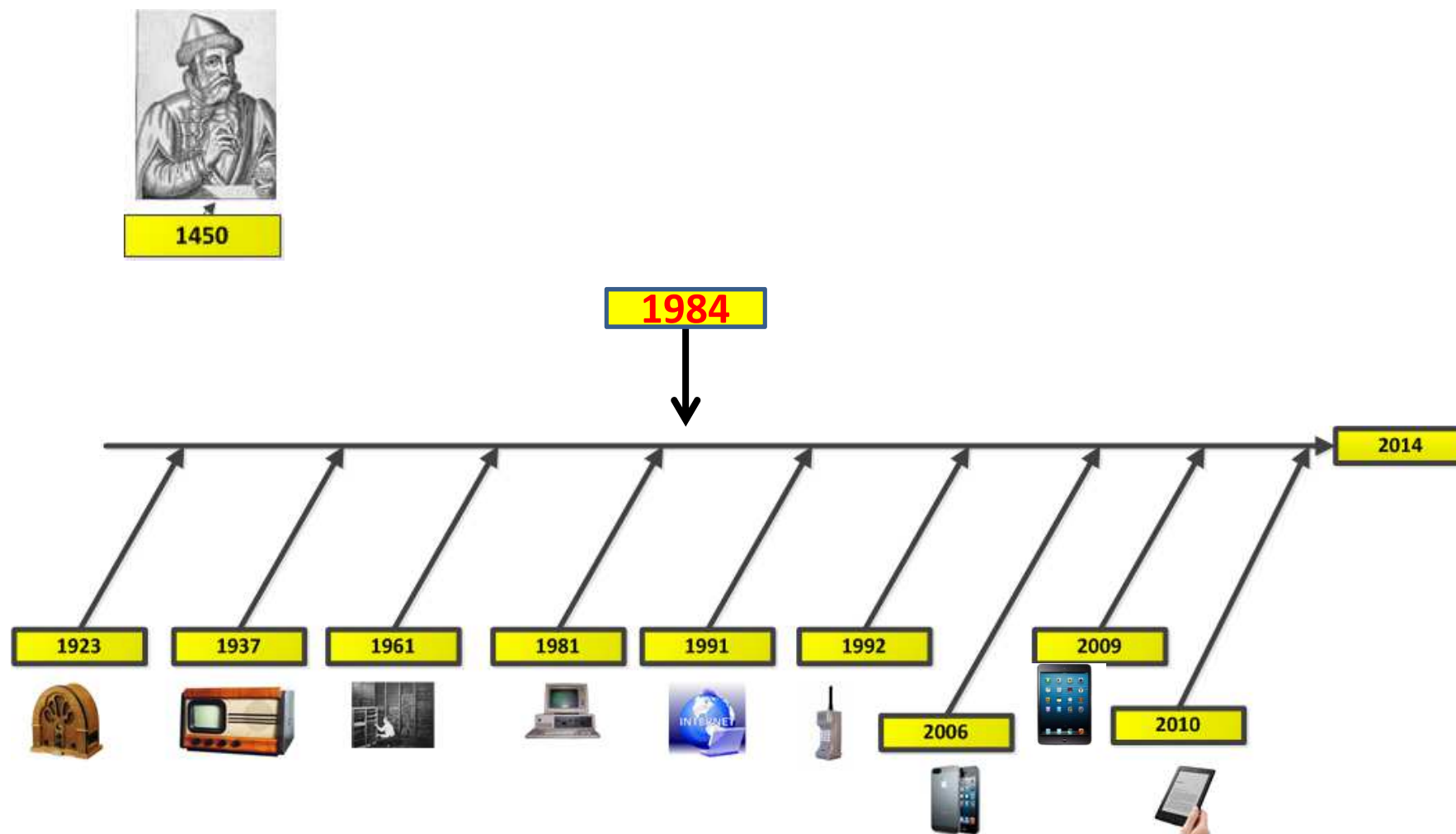
Vývoj knihoven v příštích 30 letech?

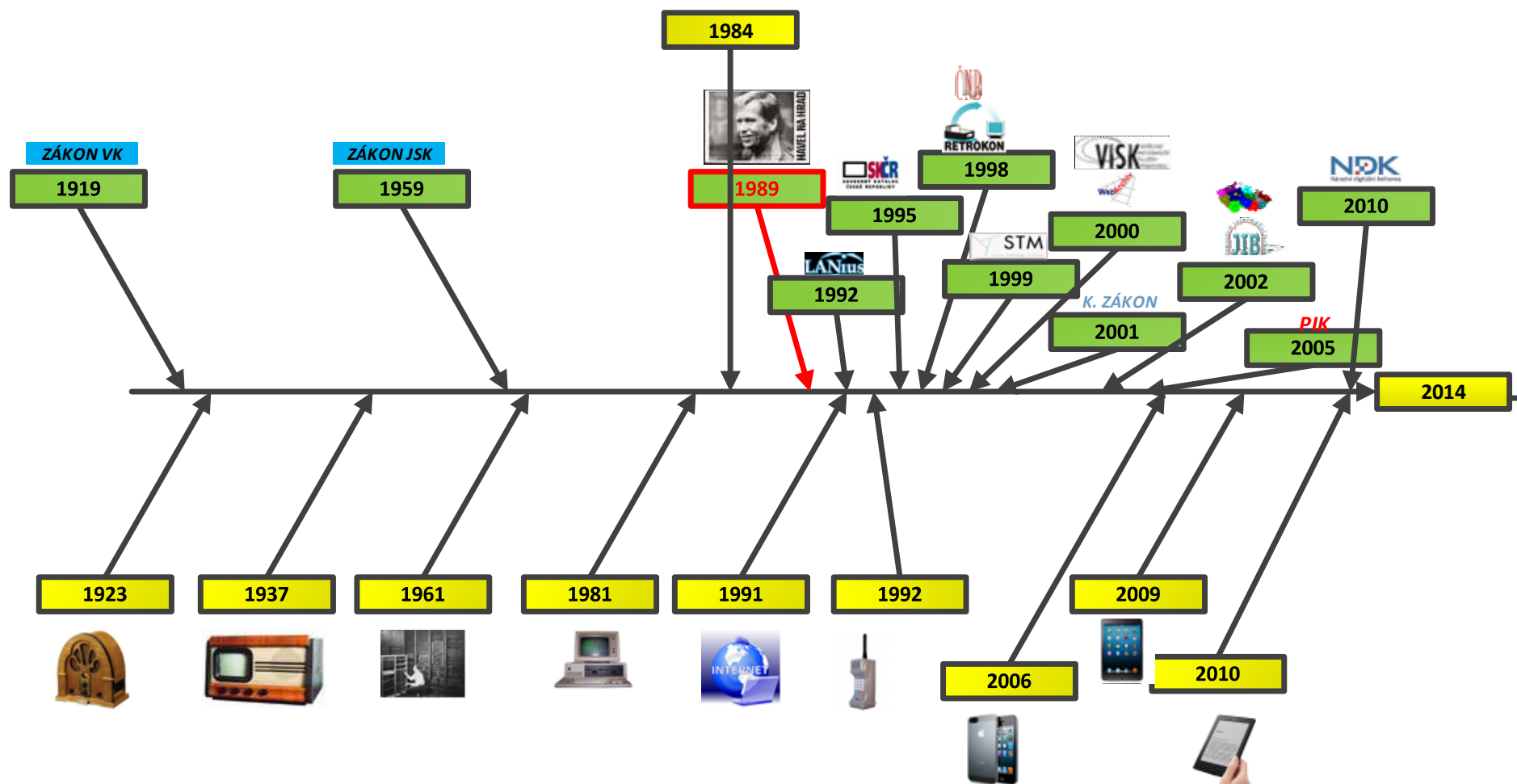
1450

Rozvoj médií a ICT

Dynamický rozvoj knihoven v posledních 30 letech

Digitalizace lidského života

- ❑ Objem informací šířených v globálním informačním prostředí překročil v roce 2010 rozsah 1 zettabytu a očekává se, že se tento objem zdvojnásobí každé dva roky.
- ❑ Provoz internetu se v posledních 10 letech v zemích OECD zvýšil o 13 000 %.
- ❑ V letech 2008 – 2011 bylo vytvořeno více digitálních informací než zahrnují záznamy za celou uplynulou historii lidstva.
- ❑ V září 2013 Národní bezpečnostní agentura (NSA) v Utahu ve Spojených státech otevřela nové datové centrum s kapacitou 12 exabytů (12 000 petabytů). K tomu, aby bylo možno uložit všechny doposud napsané knihy ve všech různých jazycích, potřebujeme kapacitu asi 400 terabytů. Jestliže jeden petabyt obsahuje 1000 terabytů, potom by nám na uložení všech knih stačilo méně než jedno procento kapacity centra v Utahu (0,0033 %).

Pět hlavních trendů, které mění informační prostředí knihoven

1. Nové technologie budou rozšiřovat a současně omezovat přístup k informacím
2. Online vzdělávání umožní demokratizaci a globalizaci vzdělávání
3. Ochrana osobních údajů – hranice pro soukromí
4. Hyperkonektivita celé společnosti
5. Globální informační ekonomie se bude vlivem nových technologií rychle proměňovat

Pět hlavních trendů, které mění informační prostředí knihoven

1. **Nové technologie budou rozšiřovat a současně omezovat přístup k informacím**
 - **Růst významu informační gramotnosti**
 - **Bariéra duševního vlastnictví, nové obchodní modely**
 - **Digitální propast**
 - **Snahy o kontrolu internetu**
2. **Online vzdělávání umožní demokratizaci a globalizaci vzdělávání**
 - **Vzdělání bude bohatší, levnější a dostupnější.**
 - **Online otevřené vzdělávací zdroje**
 - **Velký důraz bude kladen na celoživotní vzdělávání a uznávání neformálního a informálního učení – certifikace vzdělávání**
 - **Narušení tradičních modelů vzdělávacího procesu, transformace výuky ve školách, kurzy na míru**
 - **Otevřený přístup k vědeckým publikacím, sdílení informací**

Pět hlavních trendů, které mění informační prostředí knihoven

3. Ochrana osobních údajů – hranice pro soukromí

- Personifikace, vytváření služeb na míru
- Metody monitorování a filtrování budou ohrožovat individuální soukromí a důvěru
- Růst počtu a významu komerčních platforem – zvýšená kontrola
- Trvalá digitální stopa

4. Hyperkonektivita celé společnosti umožní prezentaci různých názorů a hnutí

- Pokles významu tradičních stran.
- Informace z veřejného sektoru budou transparentnější, bude kladen důraz na veřejné služby
- Vznik a organizace nových hnutí – globalizace extrémizmu
- Zranitelnost globálního informačního prostředí

Pět hlavních trendů, které mění informační prostředí knihoven

5. Globální informační ekonomie se bude vlivem nových technologií rychle proměňovat

- Mobilních zařízení – hlavní přístup k informacím, obsahu a službám
- Hyper připojení, síťové senzory, 3D tisk – kontrola zdraví, přístup ke vzdělávání...
- Technologie strojového překladu – snadná dostupnost informací
- Informačních technologie umožní lidem být déle ekonomicky aktivní nezávisle na místě svého působení
- Informační technologie mění pojetí „autorství“ a „vlastnictví“ – narušení tradičního řetězce: autor, vydavatel, distributor, prodejce, knihovna, čtení
- Kdo bude profitovat z globální ekonomiky?
- Zranitelnosti nových technologií – tlak na nadměrnou regulaci

**Dostupnost intern
kdykoliv a kdeko**

**Autorský
zákon**

**rodej a využívání
eknih**

**Masová digitalizace
knihovních fondů**

**ROK 2020:
zdigitalizováno
80 – 100 mil. stran**

Co bude v roce 2044?

Všichni připojení 24 hodin denně

Vše co bylo vytištěno, bude v digitální podobě

Změna způsobu vyhledávání a využívání informací

Digitalizace vzdělávacích procesů

Knihovny mají poprvé v historii konkurenci ve svých hlavních funkcích

Historická změna

- ❑ Mění se postavení knihy a knihoven v komunikaci
- ❑ Knihovny se poprvé v dějinách dostávají do konkurence ve svých hlavních funkcích:
 - Shromažďovat
 - Uchovávat
 - Zpřístupňovat autorská díla
- ❑ Knihy budou dále vyráběny, prodávány, čteny...

Co přinese digitalizace tištěné produkce?

☐ Zlepšení přístupu k textům

- Okamžitý přístup k milionům knih nezávisle na tom, kde jsou uloženy
- Prohledávání plných textů + strojový překlad
- Objevování a zpřístupnění zapomenutých autorů

☐ Nastane odklon od čtení tištěných textů?

- Knihy – encyklopedie, slovníky, beletrie, různé obory
- Noviny, časopisy
- Zvýšení prodeje a zisku z e-books
- Pokles prodeje a snížení zisku u tištěné produkce?
- Zvýšení příjmů držitelů práv

Vliv digitalizace na knihovny

- ☐ Jaká bude úloha knihoven?
- ☐ Pokles zájmu o půjčování tištěné produkce?
- ☐ Budou moci knihovny půjčovat eknihy?
- ☐ Jak budou využívány výsledky masové digitalizace?
- ☐ Jaké služby budou knihovny poskytovat?

Knihovny musí poskytovat služby, které lidé potřebují a vyžadují

Budou lidé číst?

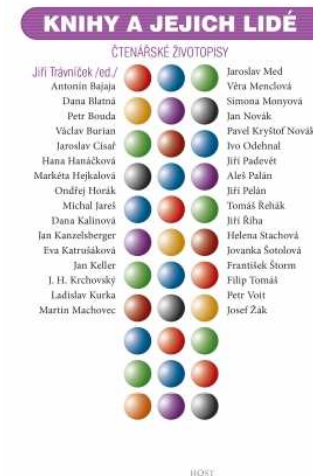
Budou číst více nebo méně?

Budou číst knihy?

Budou číst více pknihy nebo eknihy?

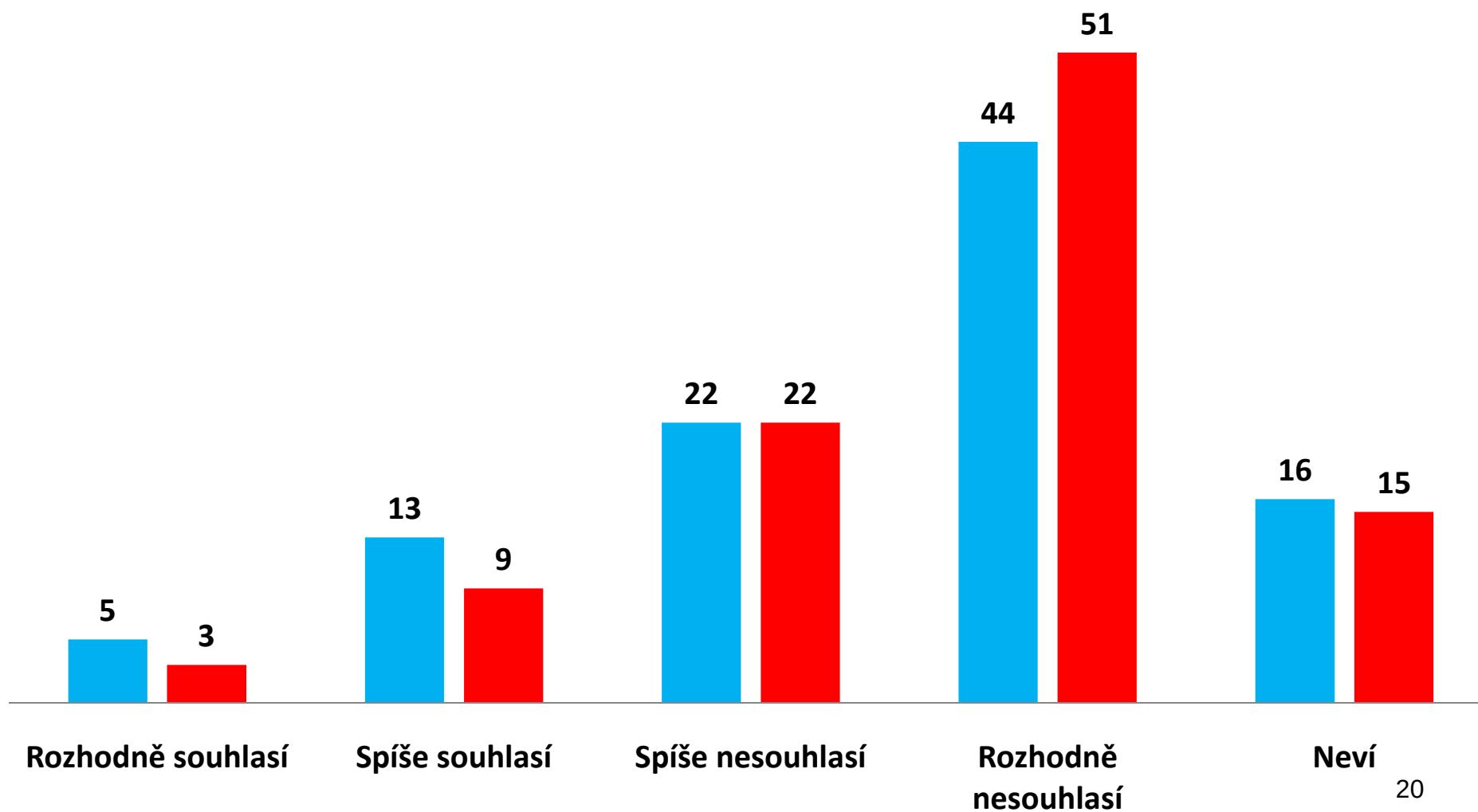
Pkniha nebo Ekniha - jaká je budoucnost?

- ❑ 33 osobností: prozaici, básníci, překladatelé, nakladatelé, knihkupci, knihovníci, editoři...
- ❑ Obavy nad osudem Pknihy – něco se děje
- ❑ Většinový názor: Pkniha a Ekniha budou existovat vedle sebe
- ❑ Kdy a v jakých proporcích?

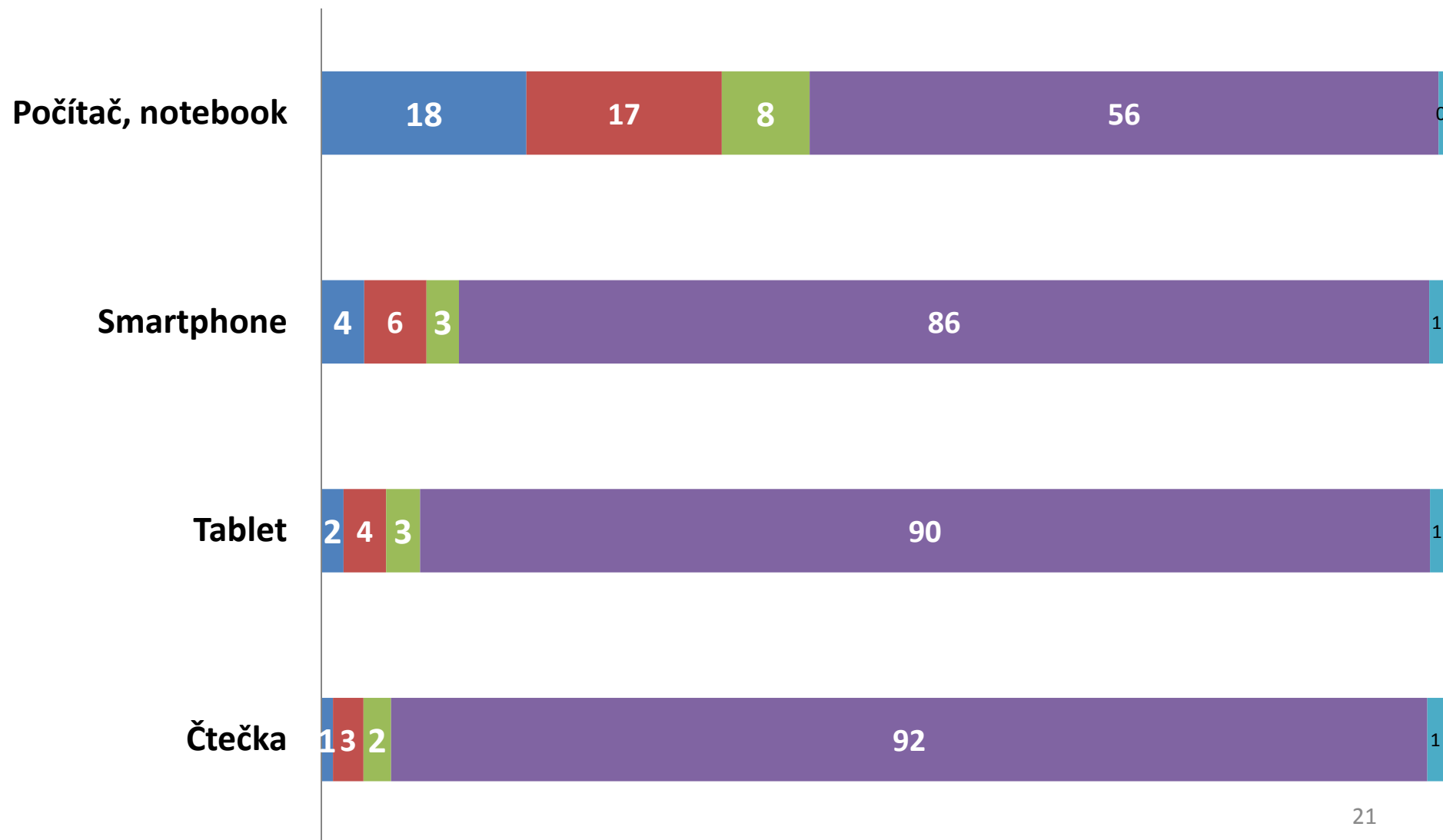
Nahradí elektronické knihy knihy tištěné?

■ 2010 ■ 2013

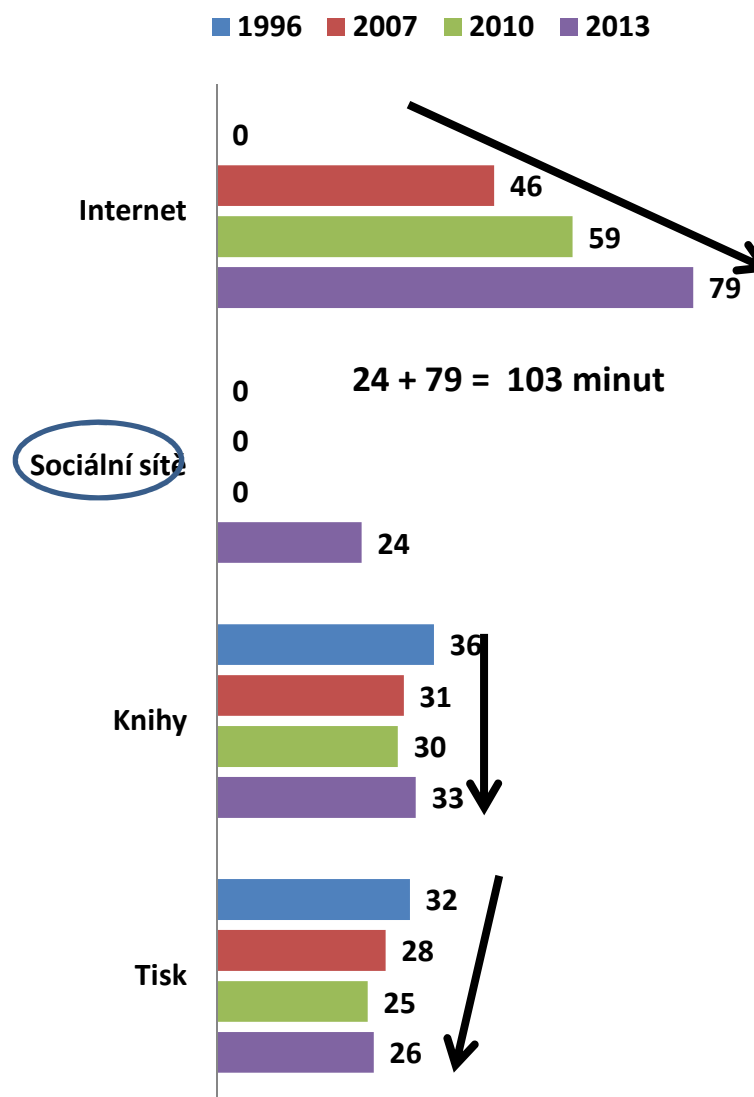
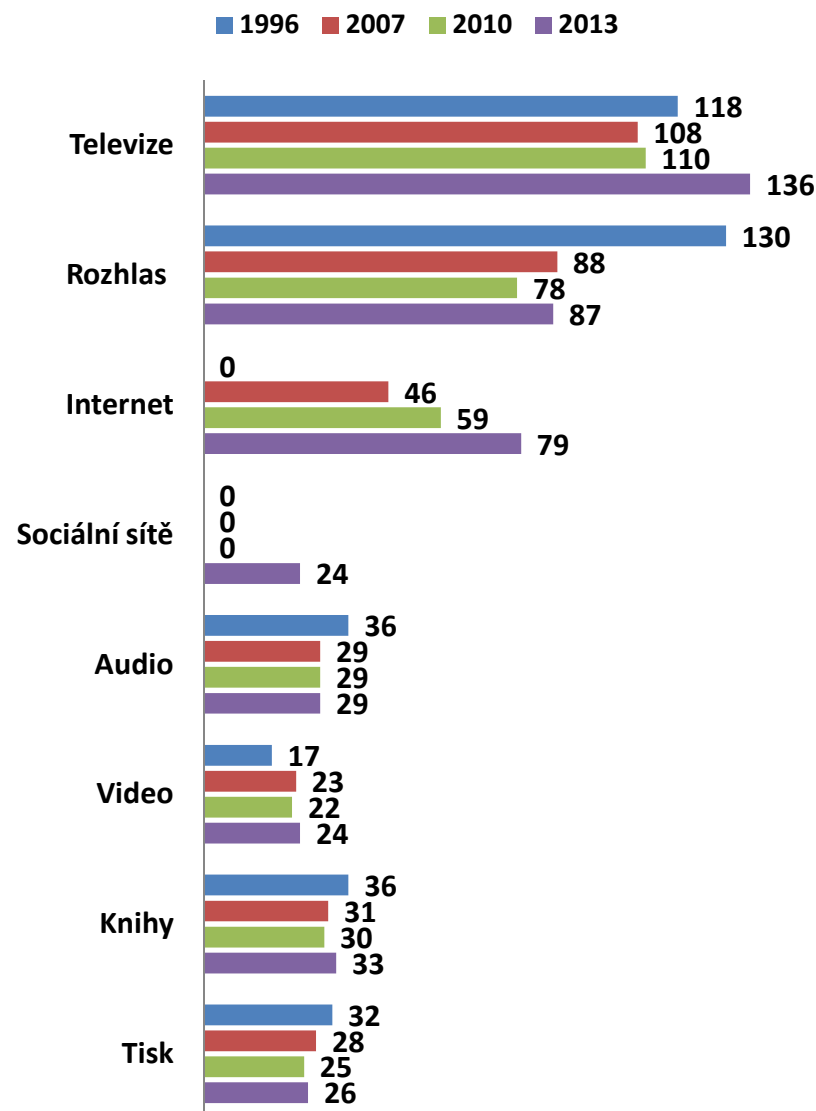

Použití techniky na četbu knih - Všichni

■ Stále ■ Občas ■ Zřídka ■ Nikdy ■ Bez odpovědi

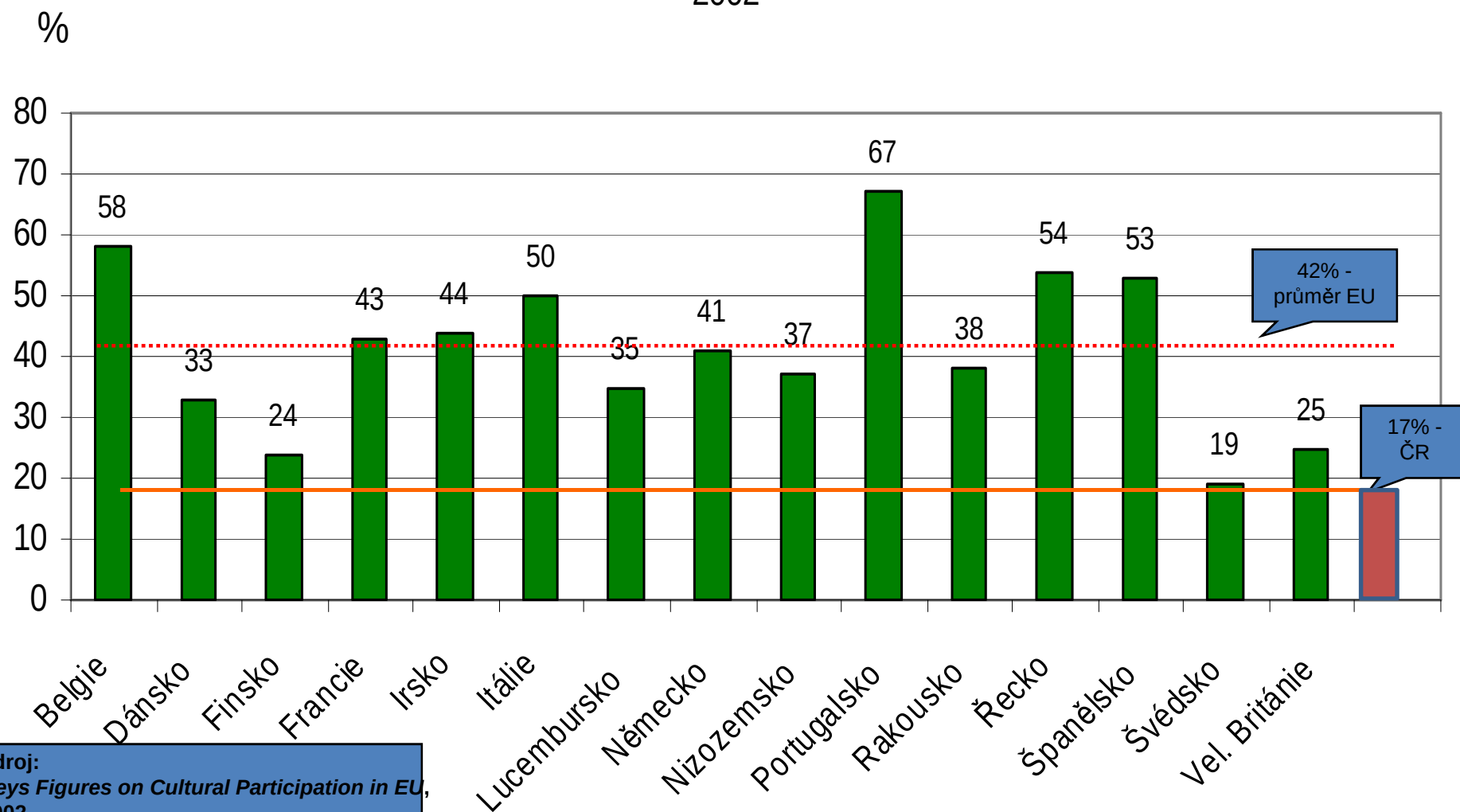
Kolik minut denně věnujete mediálním aktivitám?

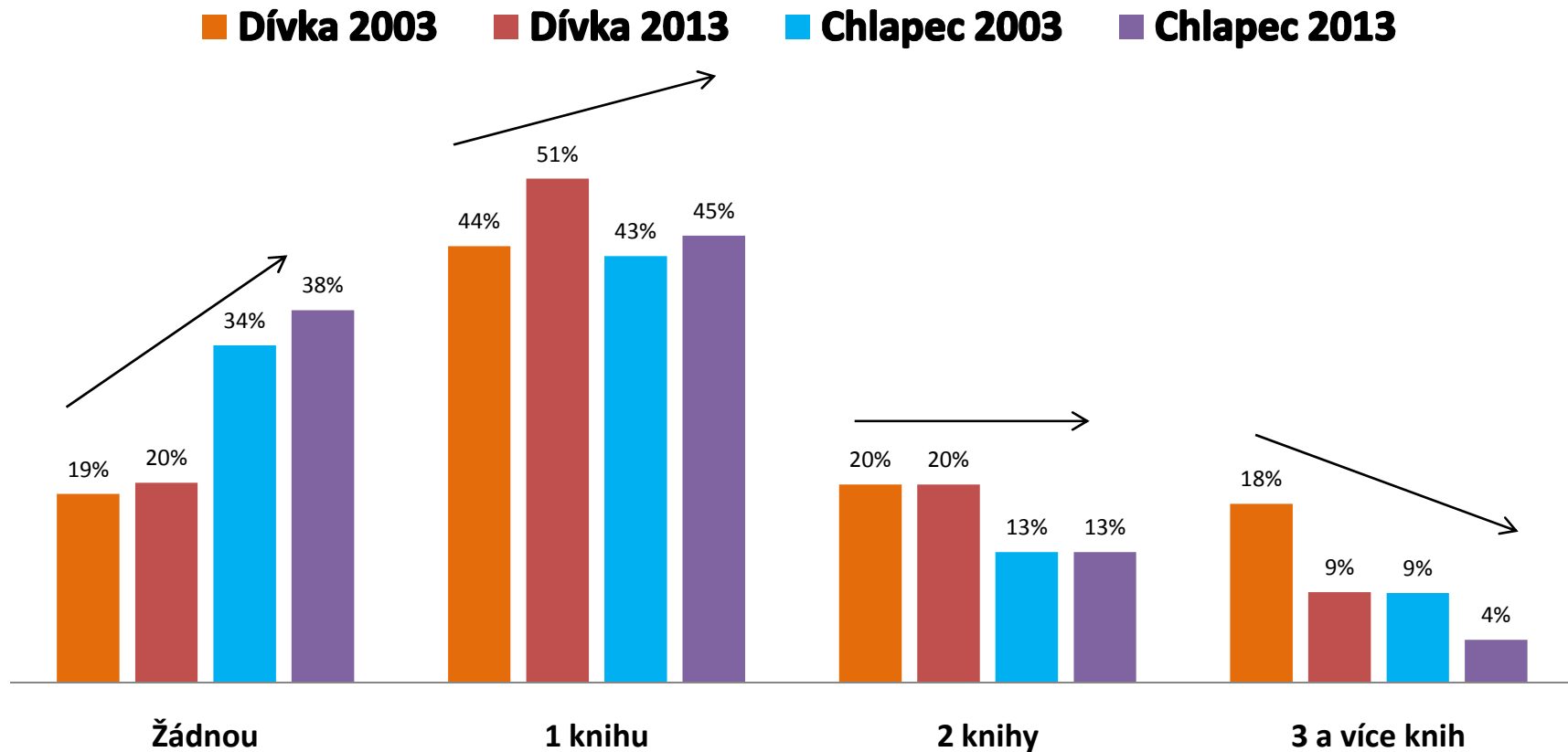
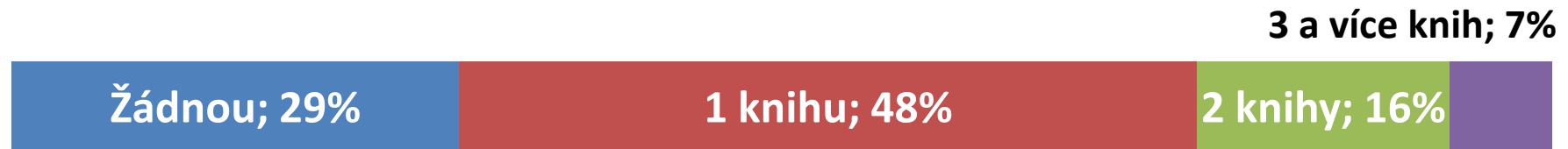
Češi patří k silným čtenářským národům

Ti, kteří nepřečetli za rok ani jednu knihu (EU - 15)

2002

Děti: Kolik knih přečteš za měsíc?

Mezinárodní průzkum PIAAC (1998-2012)

- ❑ Zkoumá dovednosti nezbytné pro vzdělání a práci:
 - Čtenářskou gramotnost
 - Numerickou gramotnost
 - Dovednost řešit problémy v prostředí ICT
- ❑ Čtenářská gramotnost Čechů se za 15 let nezlepšila ani nezhoršila
- ❑ Mírně se zhoršuje čtenářská gramotnost mladých
- ❑ Čtenářská gramotnost souvisí se subjektivním hodnocením vlastního zdraví, důvěry v ostatní, s dobrovolnictvím a s možností ovlivnit politiku
- ❑ Nejvyšších dovedností dosahují lidé ve věku 24-34 let
- ❑ Funkční gramotnost klesá pomaleji, pokud se člověk vzdělává

Knižní trh

IFLA Trend Report 2013

❑ Podíl eknih na trhu

- **USA, Velká Británie cca 15 % prodeje eknih**
- **Pokles prodeje pknih 5-9 %**
- **Norsko méně než 1 %**
- **Nizozemsko 2,2 %**

❑ Vývoj tržeb z prodeje eknih v USA

	Růst tržeb z prodeje eknih
2010	+ 252 %
2011	+ 159 %
2012	+ 28 %
2013	+ 5 %

Vývoj tržeb naznačuje, že eknihy budou spíše doplňkem tištěných knih (stejně jako zvukové knihy), než aby byly náhradou tištěných knih

Knižní trh

- ❑ Český trh: podíl prodeje eknih 1,5 %
- ❑ Nelegální stahování
- ❑ Pokles prodeje pknih?

Prodeje e-knih v Česku

Rok	Prodané eknihy
2011	17 000
2012	200 000
2013	500 000

Počet dostupných elektronických titulů

Rok	Odhad počtu
2010	250
2011	1500
2012	4000
2013	6500

Budou Češi eknihy číst jako Američané?

☐ V České republice se proti chřipce očkuje asi 5 % lidí

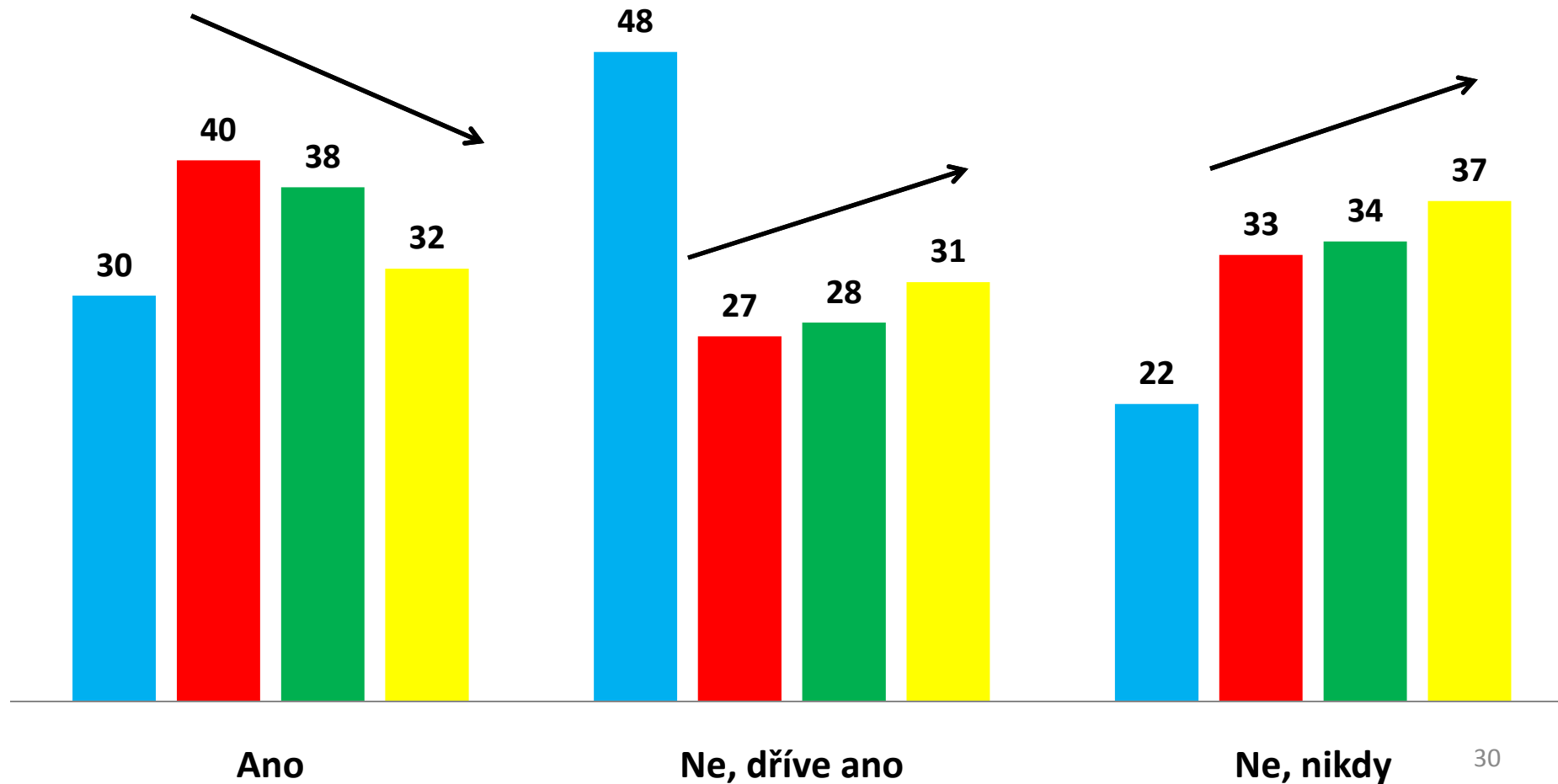
☐ V Německu, Velké Británii, Francii či Španělsku to je přes 20 %

☐ V USA se proti chřipce očkuje 46 % lidí

Budou lidé chodit do knihoven?

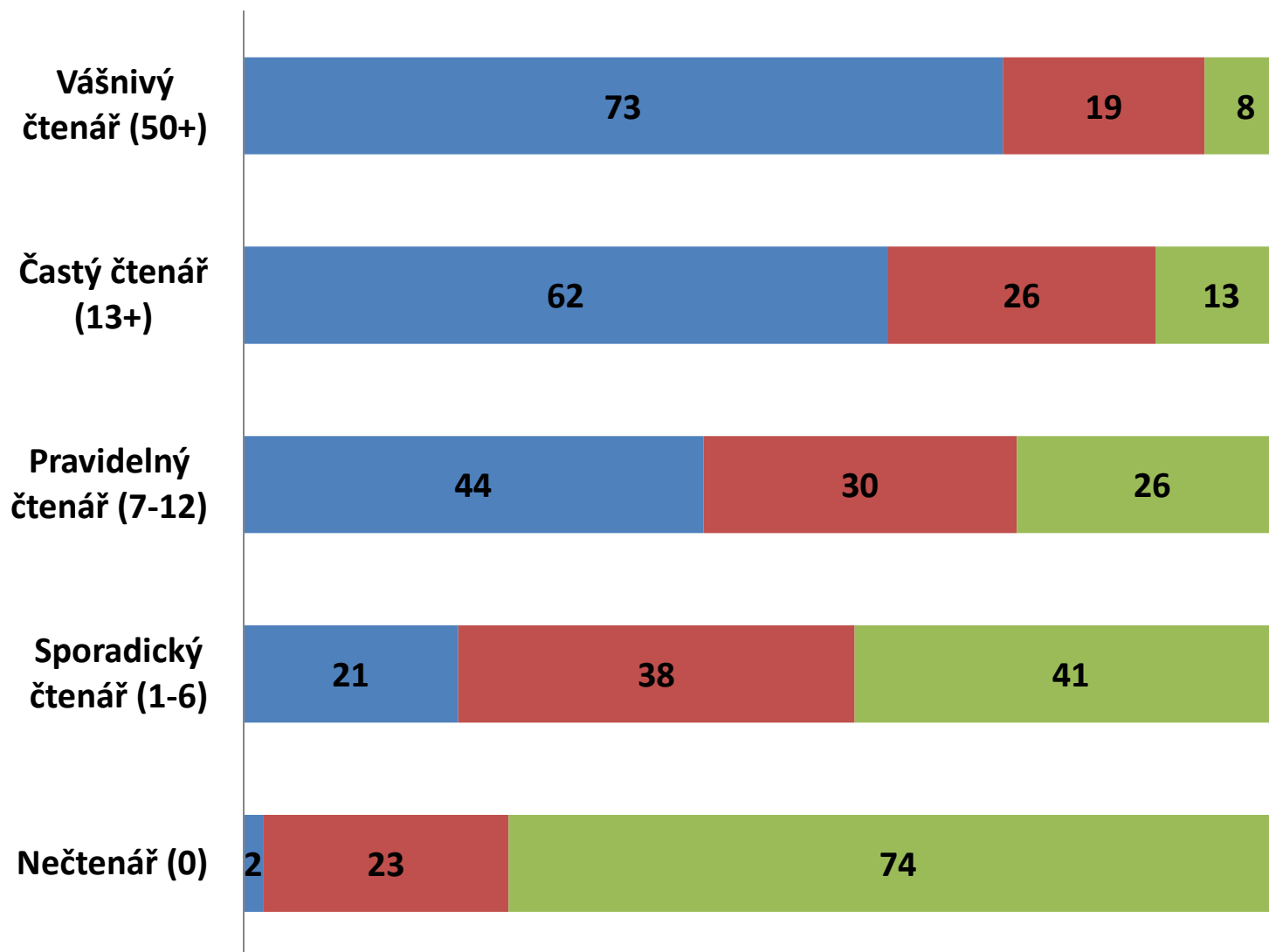
Využili jste v posledním roce služby veřejné knihovny?

■ 1996 ■ 2007 ■ 2010 ■ 2013

Návštěvníci knihoven - intenzita čtení

■ Ano ■ Ne, ale dříve navštěvoval ■ Ne, nikdy nenavštěvoval

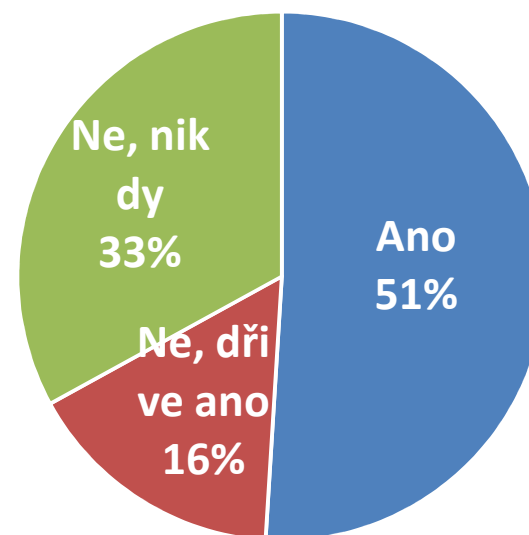

V budoucnu bude lépe?

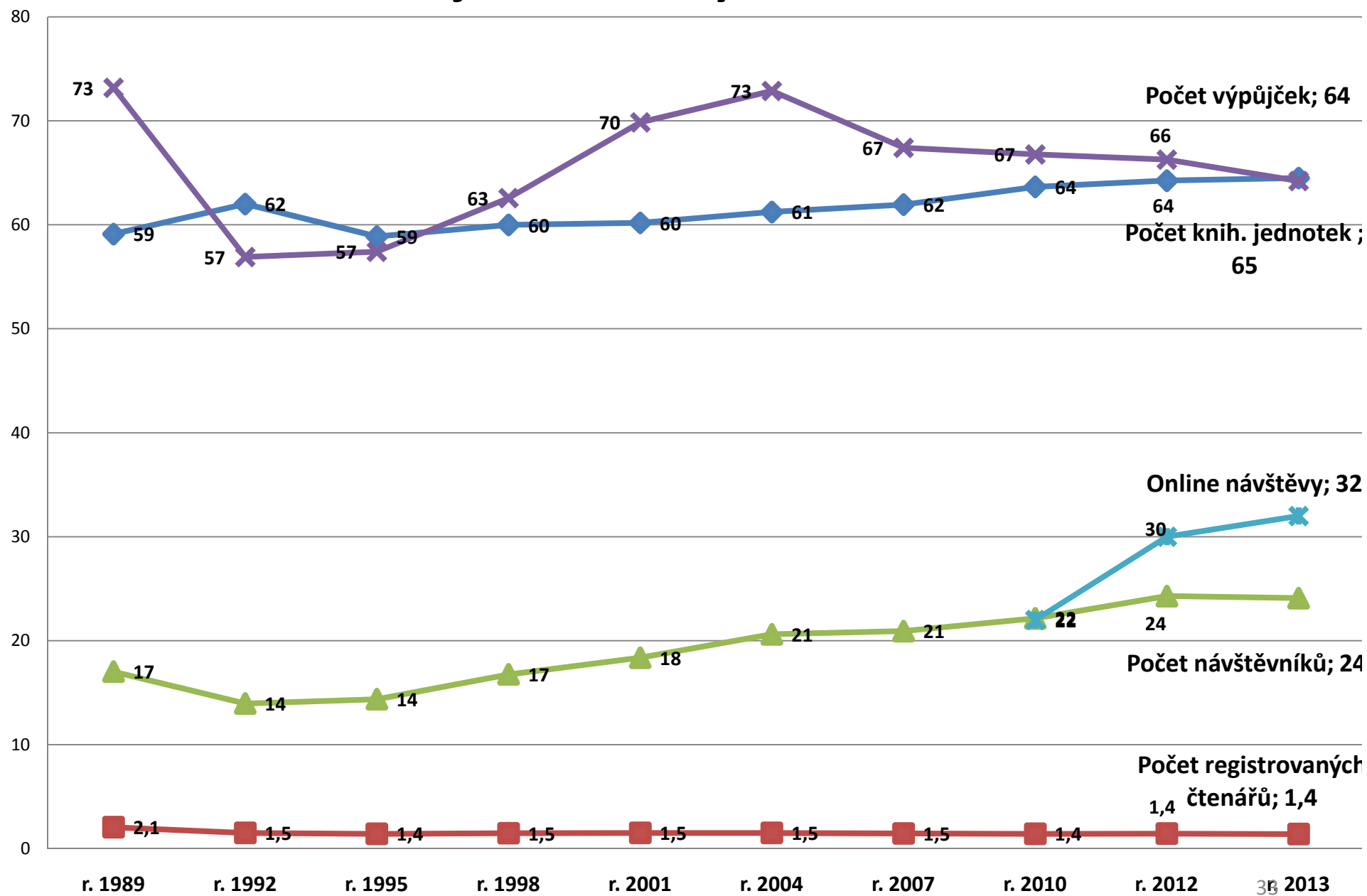
Dospělí nad 15 let

Děti 9 až 14 let

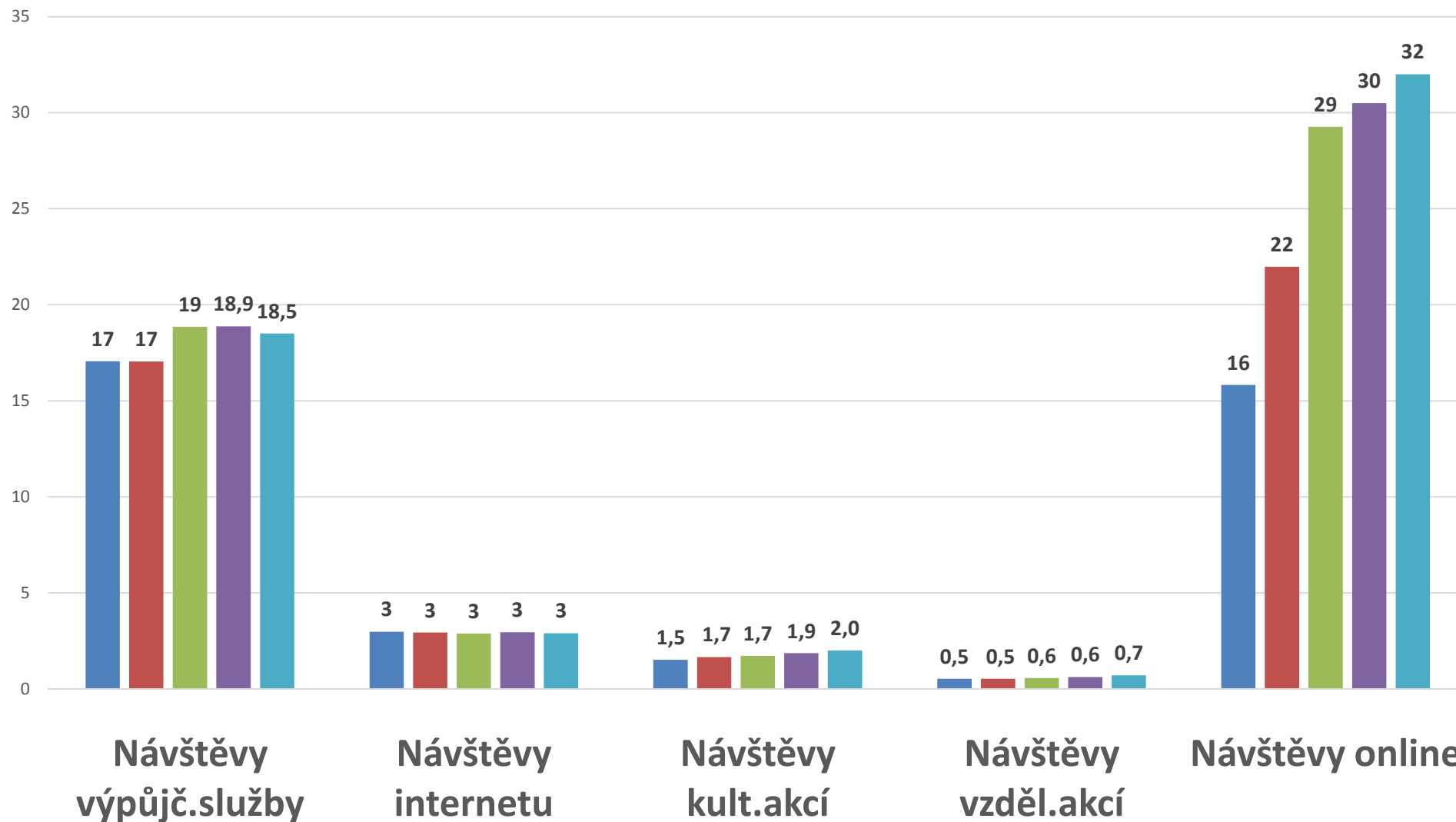

Veřejné knihovny 1989 - 2013

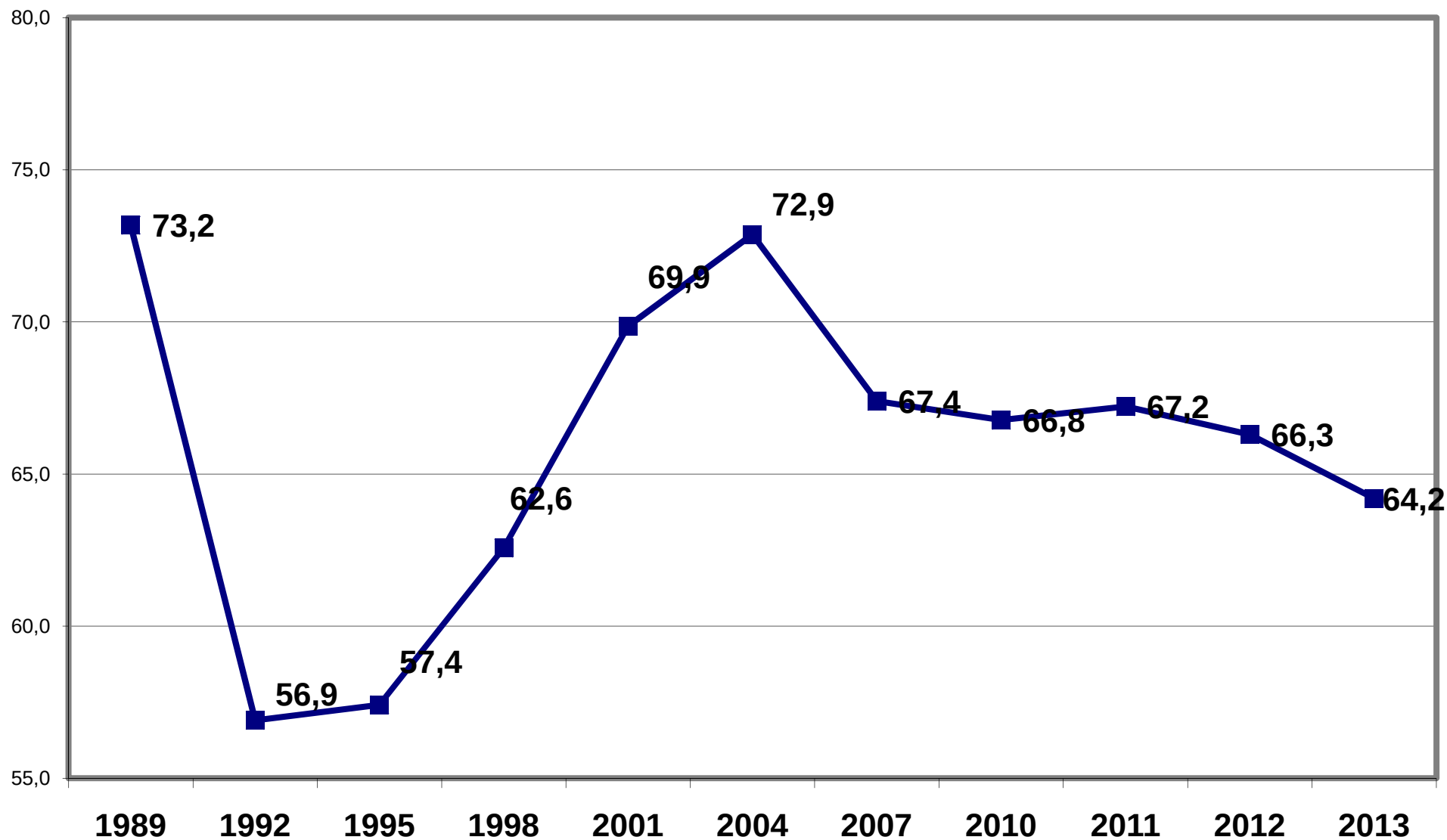

Návštěvnost knihoven

■ 2009 ■ 2010 ■ 2011 ■ 2012 ■ 2013

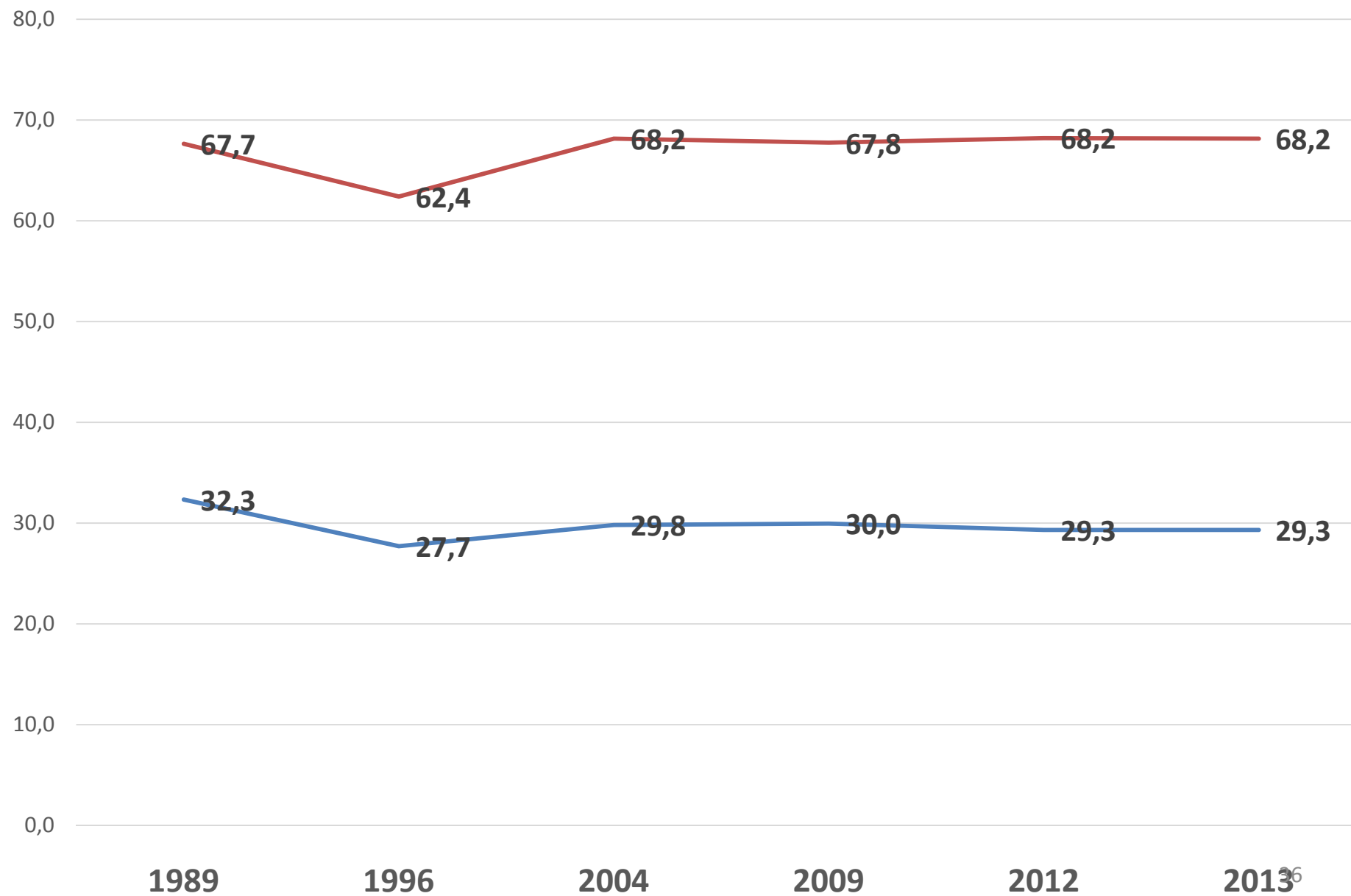

Veřejné knihovny - počet výpůjček (mil.)

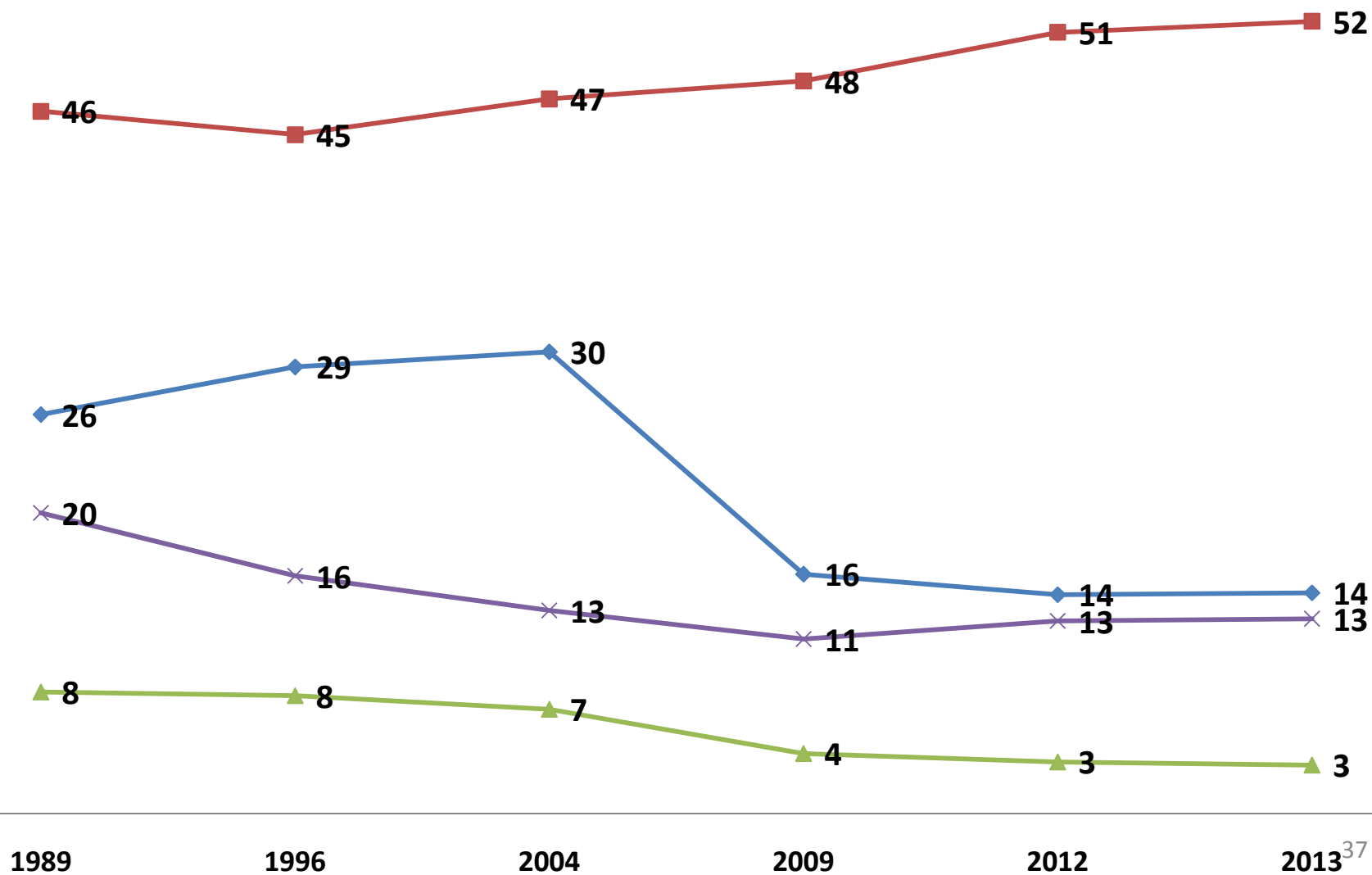
Skladba knihovního fondu - beletrie, naučná literatura (%)

— Naučná l. — Beletrie

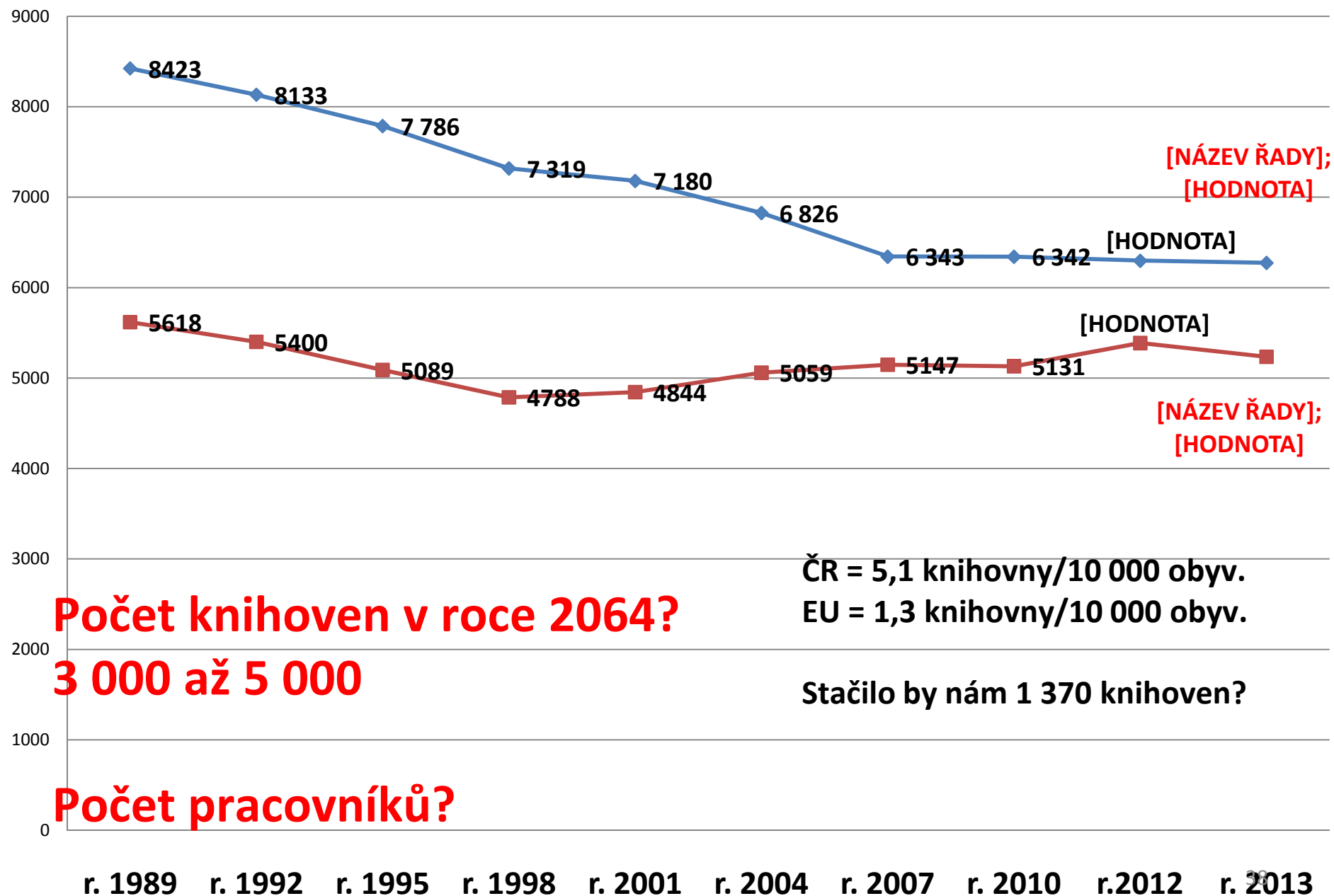

Podíl na výpůjčkách - beletrie, naučná literatura (%)

—◆— Naučná dospělí —■— Beletrie dospělí —▲— Naučná děti —×— Beletrie děti

Knihovny, pobočky a pracovníci

Jaké budou knihovny za 30 let?

8 směrů pro rozvoj knihoven

**Knihovna
jako místo**

**Digitální
knihovna**

**Knihovna jako
vzdělávací,
kulturní cent.**

**Rovnost
šancí**

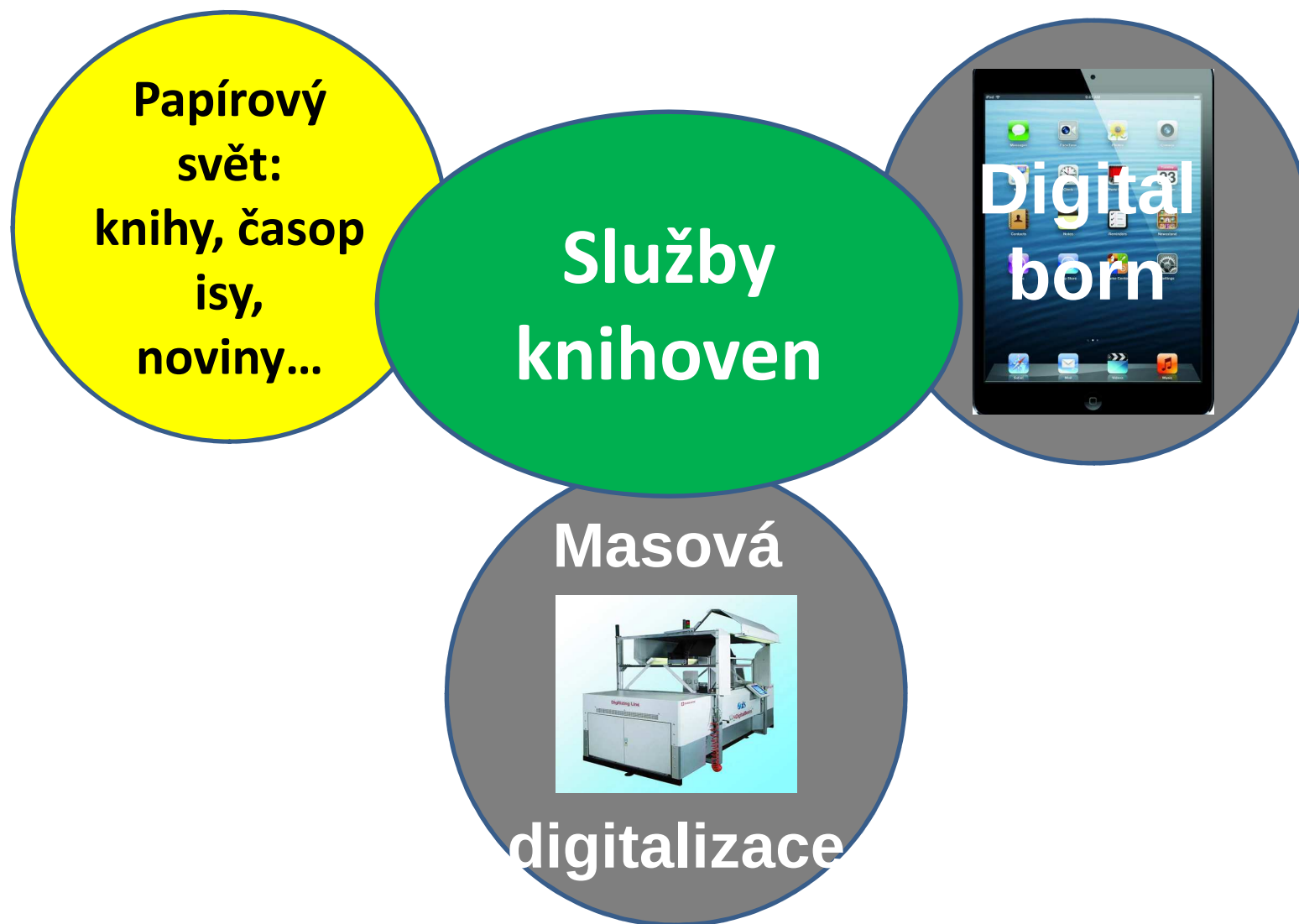
**Klasická
knihovna**

**Vzdělávání,
čtenářská
gramotnost**

**Pracovníci
knihoven**

**Efektivita
výkon**

Knihovny v papírovém a digitálním světě

Překonání roztržitosti informačních zdrojů

Katalogy jednotlivých knihoven Bibliografické databáze

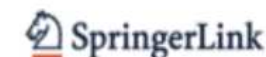
Souborné katalogy

Digitální knihovny a repozitáře

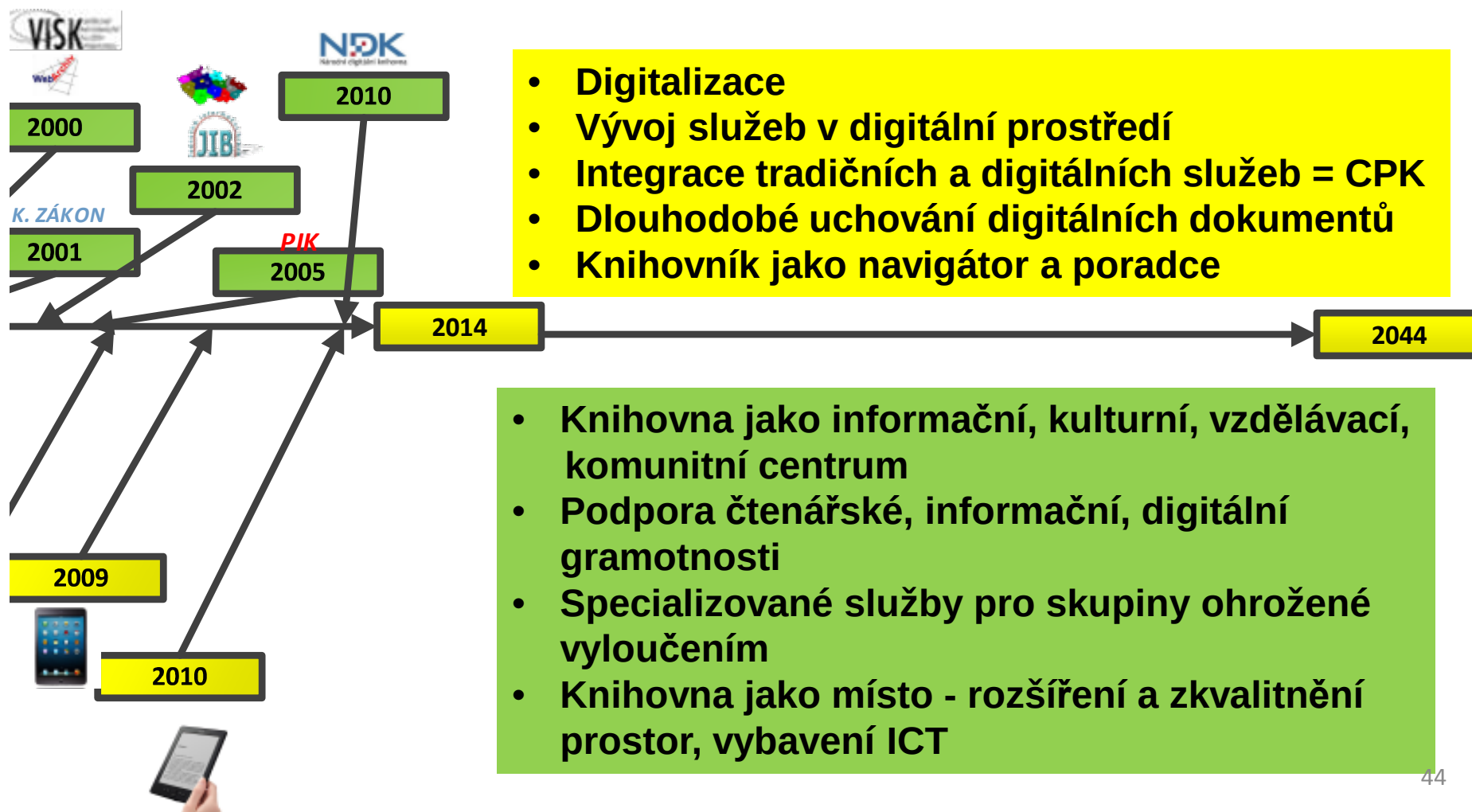
Licencované elektronické informační zdroje

Centrální portál knihoven

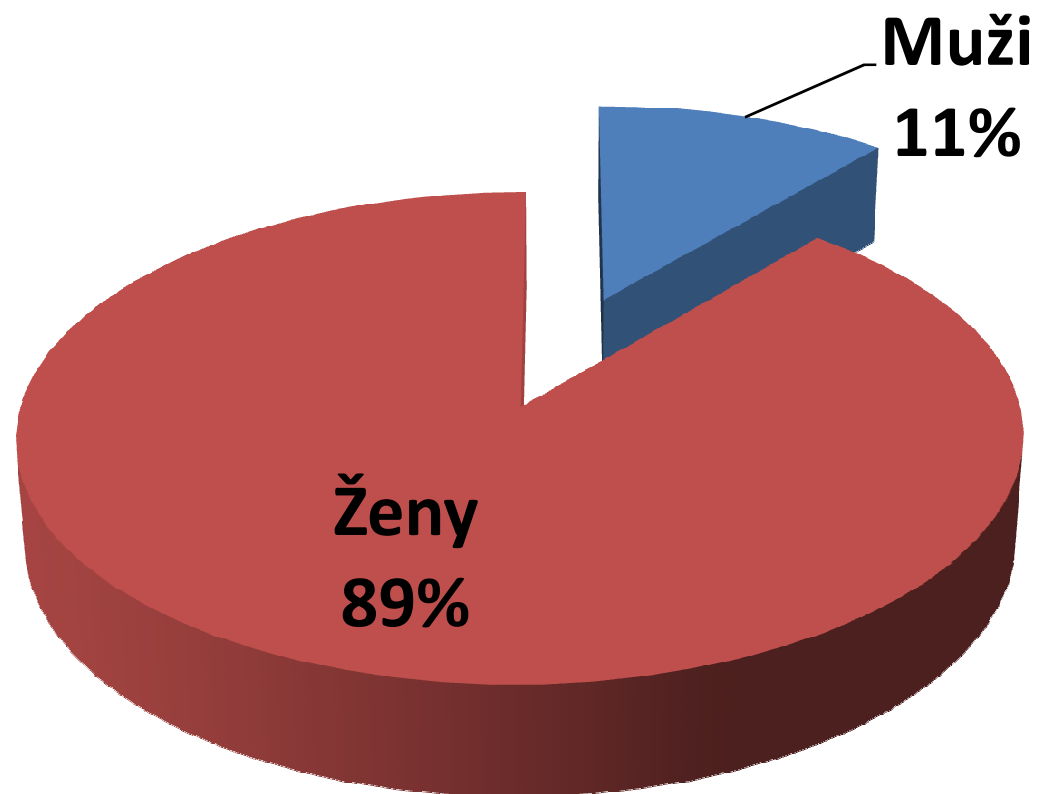

Priority knihoven v příštích 30 letech

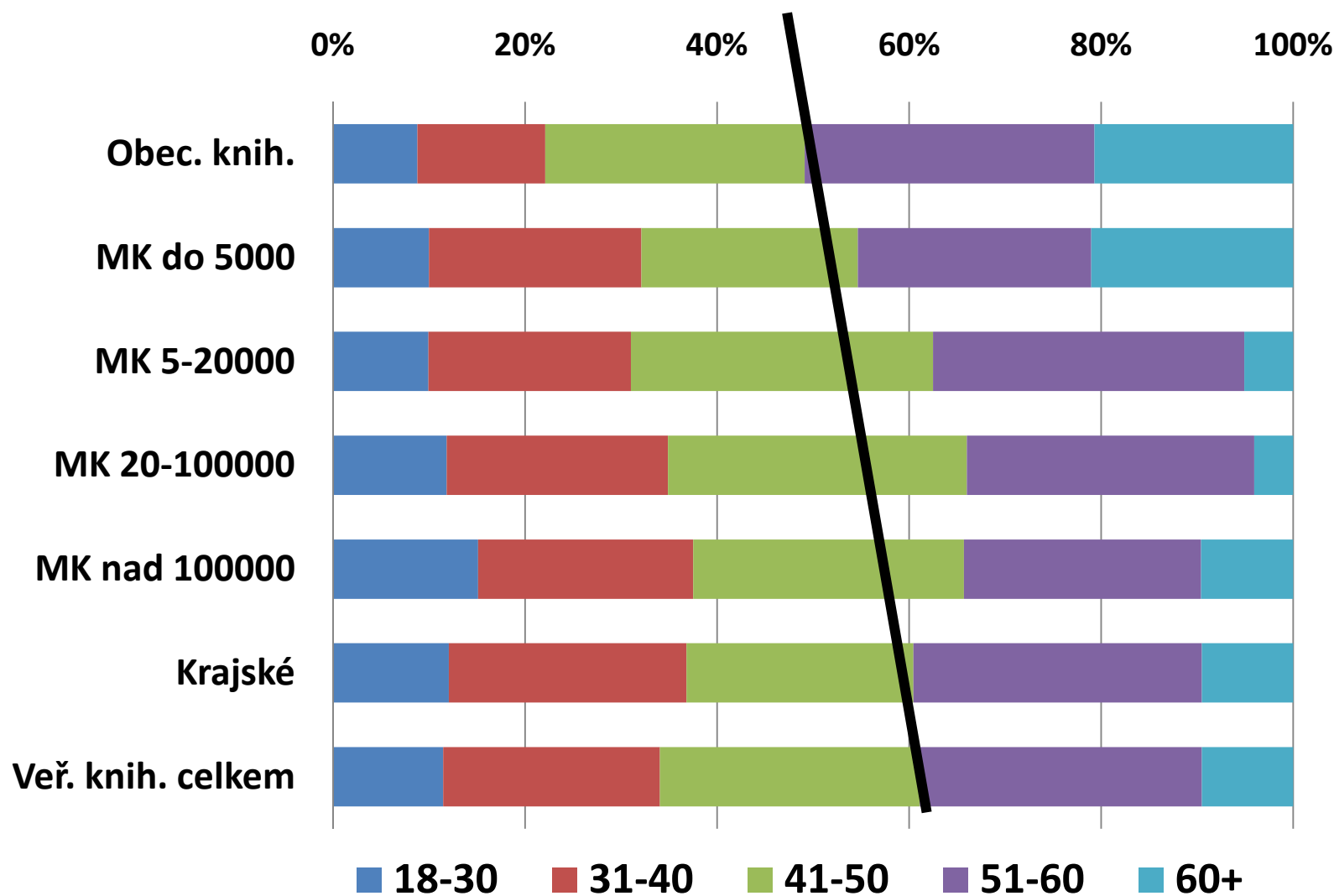

Pracovníci knihoven

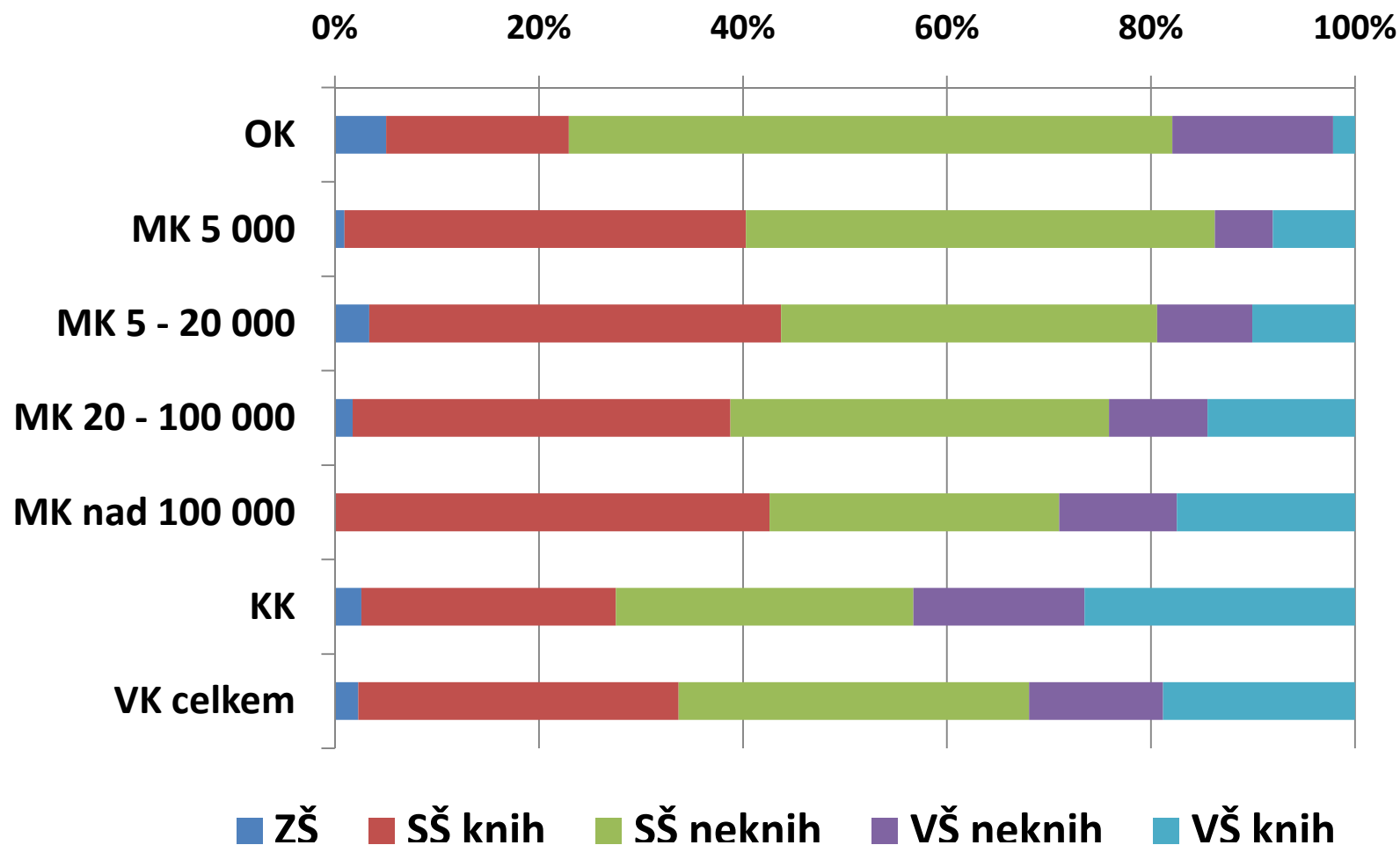
Složení pracovníků veřejných knihoven podle pohlaví

Věkové složení pracovníků veřejných knihoven

Vzdělání pracovníků veřejných knihoven

Požadavky na nové a inovované kompetence

- ☐ Pokles objemu prací v oblasti katalogizace tištěných dokumentů – přebírání záznamů, zpracované fondy
- ☐ Nové kompetence pro akvizici digitálních dokumentů a zahraniční literatury
- ☐ Vyhledávání a zpracování digitálních zdrojů
- ☐ Digitalizace, správa digitálních knihoven, dlouhodobé uchování digitálních dokumentů
- ☐ Zvyšování a trvalá inovace kompetencí ve službách – zvládnutí různých rešeršních strategií, vyhledávání ve specializovaných databázích, referenční služby, jazykové znalosti, zvládnutí nových nástrojů a aplikací, mobilní aplikace, práce s různými koncovými zařízeními – tiskárny, skenery, PC, tablety apod.
- ☐ Lektorské dovednosti – informační, mediální, digitální gramotnost, besedy
- ☐ Organizace vzdělávacích a kulturních akcí
- ☐ Profesionalizace práce s různými skupinami uživatelů – děti, mládež, senioři, rodiny, matky s dětmi, nezaměstnaní, zdravotně znevýhodnění apod.

Požadavky na nové a inovované kompetence

- ☐ Nové kompetence pro akvizici digitálních dokumentů a zahraniční literatury
- ☐ Pokles objemu prací v oblasti katalogizace tištěných dokumentů – přebírání záznamů, zpracované fondy
- ☐ Vyhledávání a zpracování digitálních zdrojů
- ☐ Digitalizace, správa digitálních knihoven, dlouhodobé uchování digitálních dokumentů
- ☐ **Zvyšování a trvalá inovace kompetencí ve službách – zvládnutí různých rešeršních strategií, vyhledávání ve specializovaných databázích, referenční služby, jazykové znalosti, zvládnutí nových nástrojů a aplikací, mobilní aplikace, práce s různými koncovými zařízeními – tiskárny, skenery, PC, tablety apod.**
- ☐ Lektorské dovednosti – informační, mediální, digitální gramotnost, besedy
- ☐ Organizace vzdělávacích a kulturních akcí
- ☐ Profesionalizace práce s různými skupinami uživatelů – děti, mládež, senioři, rodiny, matky s dětmi, nezaměstnaní, zdravotně znevýhodnění apod.

Umíme to?

**Samstag
22.03.
10 - 14 Uhr**

STREET ART
Köln wird immer bunter. Der Grund? Street Art! Sie stellen in diesem Workshop zusammen mit Meret Wellmann und Giannina Bauer (KAS) Ihre eigene Street-Art-Schablone her. Gesprayed wird natürlich auch. Es entstehen Materialkosten in Höhe von 4 Euro.

► 3. OG, Raum 304 Nr. M-04

**Samstag
22.03.
10 - 15 Uhr**

PODCASTING
Grundlagen und Insidertipps
Journalist und Podcast-Enthusiast Thomas Riedel (@boydroid) bringt Ihnen technische Grundlagen zum Thema Podcasting nahe und gibt Insidertipps - von der Wahl des Equipments über die Aufnahme bis zur Distribution. Wenn Sie schon einen Podcast anbieten, bringen Sie Ihre Technik mit und stellen Sie Ihren Podcast vor!

► 4. OG, Makerspace Nr. M-05

**Freitag
28.03.
16 - 18 Uhr**

DIGITALES FOTOGRAFIEREN
Grundlagen und Bedienkonzepte von Digitalkameras
Im zweiteiligen Workshop (zweiter Teil am 29.03.2014) von Antonia Bornefeld und Daniil Belazovschii (KAS) lernen Sie Grundlegendes zum Umgang mit Ihrer digitalen Spiegelreflexkamera. Bitte bringen Sie zum Termin Ihre eigene Kamera und (wenn vorhanden) ein Stativ mit.

► 4. OG, Makerspace Nr. M-06

- Co Google nenajde?
- Ebay, Amazon: úvod do online eshopping
- Rešerše na internetu
- Video v síti – YouTube a Vimeo
- Vyhledávání fotografií a jejich sdílení přes Flickr
- Umíte organizovat a sdílet s wiki?
- E-výpůjčka – ze sítě do mého mobilu
- (Vážné) hry
- Ověřování termínů a jejich třídění
- Jak poprvé zveřejnit text vlastní e-knihy
- iPad v zaměstnání
- Jistota je jistota: základní ochrana mého počítače
- Využívání podcastů
- Online komunikace s veřejnou správou
- Lépe organizovat s mentálními mapami
- Výměna dat na internetu prostřednictvím Dropboxu
- Kreativní psaní pro bloggery
- Hudební produkce pomocí iPadu
- Street art
- Podcasting – základy a tipy
- Digitální fotografie
- Digitální zpracování obrazů
- Jak si vytvořím svůj vlastní blog?
- Filmová produkce na iPadu a iPhoneu

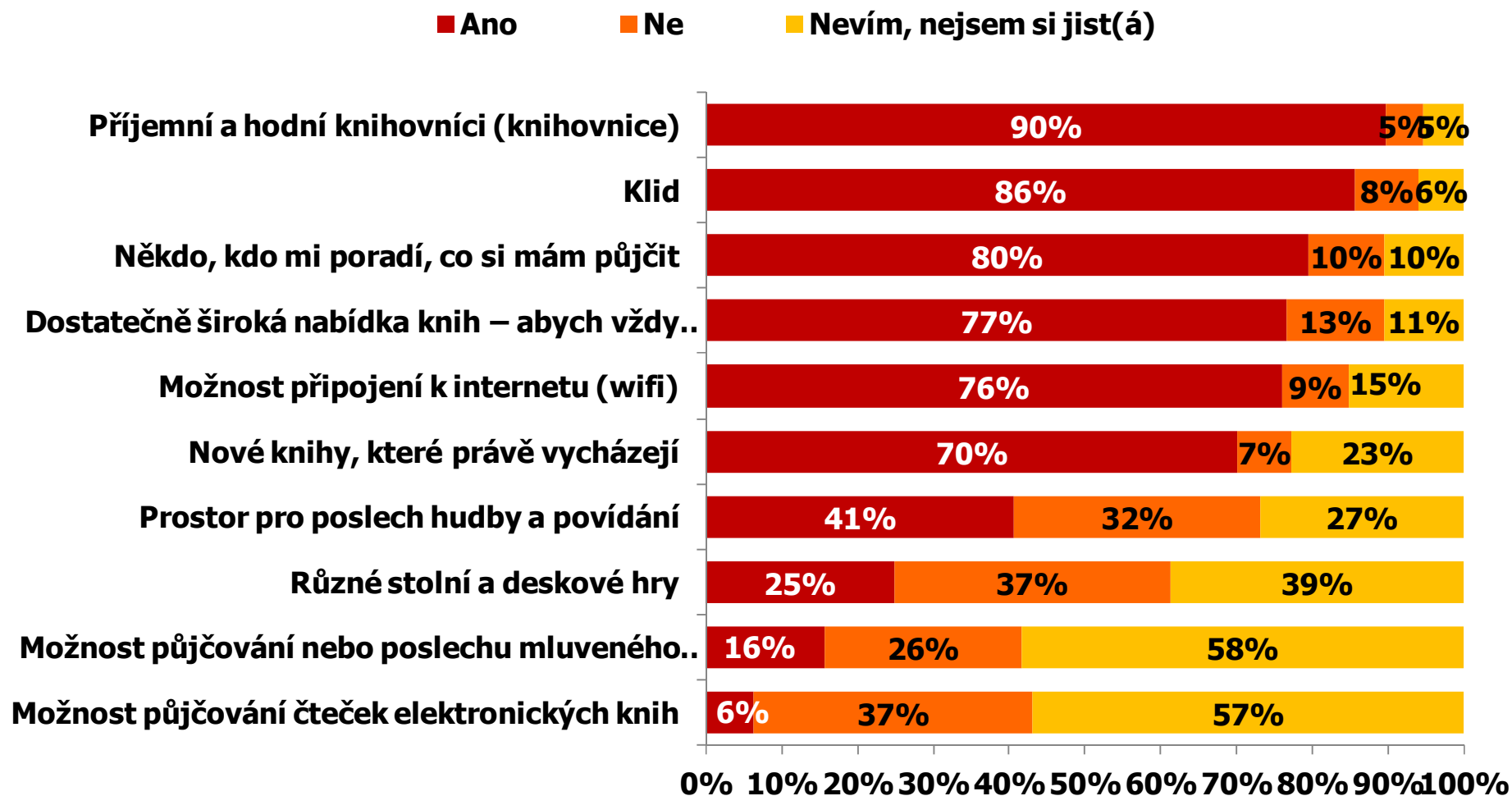
Do jaké míry určí ICT naší budoucnost?

- ❑ Vliv technologií není přímočarý a jejich působení lze obtížně prognózovat
 - **Móda nebo hluboká a zásadní změna?**
- ❑ Knihovny nejsou pouze technologií
 - **Silné historické, kulturní, sociální, psychologické a filozofické vlivy**
- ❑ Rostou požadavky společnosti znalostí – vzdělávání jako celoživotní kontinuální proces
- ❑ Autorská práva limitují přístup k digitálním dokumentům
- ❑ Světy tištěných a digitálních médií nebudou nikdy totožné
- ❑ Knihovny mají v informační společnosti rozvojový potenciál
- ❑ale musí se měnit
 - **O knihovnách rozhodnou jejich uživatelé**
 - **Knihovny musí definovat svůj vztah k potřebám znalostní společnosti**
 - **Musí poskytovat služby, které lidé potřebují**

Trendy

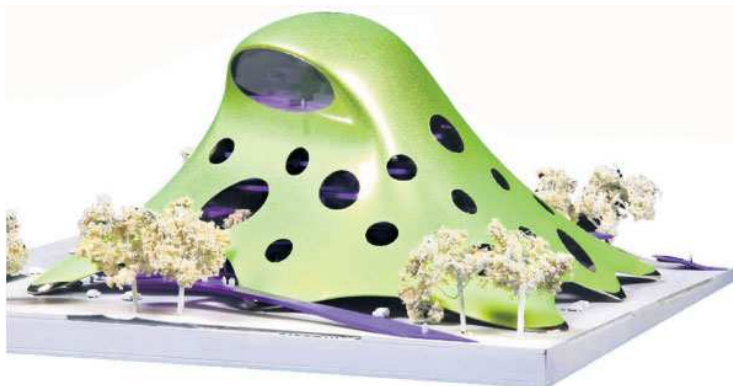
Bude nabídka digitálních služeb?	↔	Půjčování v knihovnách	↗
Budou služby knihoven koncentrovány?	↔	Počet knihoven	↗
Budou klesat výpůjčky tištěných knih?	↗	Počet pracovníků	↗
Budou knihovny půjčovat eknihy?	↔	Zájem o prostory knihovny	↔
Budou lidé číst?	↔	Zájem o studium v knihovně	↔
Budou číst knihy?	↗	Zájem vzdělávací aktivity	↔
Budou číst více eknihy	↗	Zájem o kulturní akce	↔
Bude klesat produkce a prodej pknih?	↗	Zájem o volnočasové aktivity	↔
Bude stoupat produkce eknih?	↗	Zájem o rovný přístup	↔

Co všechno nabízí svým čtenářům veřejná knihovna, kam nejčastěji chodíš?

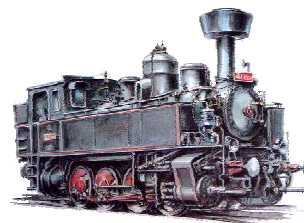

Dva scénáře budoucího rozvoje knihoven

❑ Knihovny si i v budoucnu zachovají své významné místo v oblasti vzdělávání, uchování a zpřístupnění informací i pro volnočasové aktivity

❑ Knihovny se stanou zbytečnou institucí, zaniknou jako telefonní budky nebo budou pouhou raritou

Děkuji za pozornost!

Perspektivy a trendy oboru knihovnictví

Jaké budou knihovny za 30 let?

3.11.2014

České Budějovice

Vít Richter

Národní knihovna ČR

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Několik otázek pro budoucí vývoj

- ☐ Autorská práva – dobrý nebo příznivý vliv?
- ☐ Budou knihovny zajišťovat bezplatný přístup k autorsky chráněným dílům?
- ☐ Knižní trh v ČR je velmi malý, neexistuje ekonomický model pro půjčování knih
 - **Nabídka knih v ČR je zatím velmi omezená**
- ☐ Dokáží knihovny vytvořit zajímavou nabídku produktů a služeb v digitálním prostředí?
- ☐ Budou existovat nějaká národní specifika v užívání knih?
- ☐ Bude se zhoršovat čtenářská gramotnost?
 - **Pokud ano, přijme společnost nějaká opatření?**
- ☐ Mění se proporce v půjčování beletrie a naučné literatury? Jedná se o vliv využívání internetu?
- ☐ Poklesne počet knihoven? Poklesne také počet pracovníků?
- ☐ Zvládnou knihovny rozšíření svých funkcí jako informační, vzdělávací, kulturní a komunitní centra?
- ☐ Budou se stavět a rekonstruovat knihovny?
- ☐ Zvýší se, změní se kompetence pracovníků knihoven ve vztahu k rozvoji ICT?
- ☐ Jakou roli v tom hraje věková a genderová skladba?